

ROLUL ROMÂNIEI ÎNTR-O EUROPA ÎN SCHIMBARE

Corina BARBAROS, Universitatea Al.I. Cuza, Iasi

În încercarea de a stabili rolul pe care România l-ar putea avea în cadrul Uniunii Europene, trebuie pentru început să se stabilească sensul în care Europa este în schimbare. Uniunea Europeană parcurge astăzi o etapă ce amintește de căutările și întrebările anilor 50. După al doilea război mondial nevoia de pace și stabilitate pe continent, de prosperitate și de recâștigare a poziției de centru cultural, politic și economic al lumii a obligat țările europene la căutarea unor soluții pragmatice, la transformarea în fapt a ideii de unificare. În acest fel, Uniunea Europeană a devenit dintr-o utopie o realitate fundamentată în principal pe o uniune economică, care însă, în perioada actuală, este confruntată cu noi provocări menite să-i reconfigureze existența.

Uniunea Europeană își va redefini locul și rolul în noul context global, în funcție de capacitatea de a contracara forțele care acționează asupra procesului integrării: insuficiența convergență reală și solidaritate între țările membre, criza suveranității naționale sub impactul globalizării, accelerarea ritmului integrării, coerența redusă a politicilor europene, lipsa unui veritabil sentiment de identitate europeană, decalajul dintre puterea economică și cea politică și lista ar putea continua. De răspunsul pe care Uniunea Europeană îl va da la acești factori cu risc de dezintegrare, depinde dacă regionalizarea pe continentul European va duce la unificarea politică și la recâștigarea poziției de centru economic și politic a lumii.

Așadar, începutul noului mileniu readuce în prim plan dezbateri precum strategiile integrării, modelul de organizare și funcționare, valorile și principiile promovate, locul UE în lume. Pentru a putea să identificăm rolul României într-o Europă în schimbare ar trebui remarcat faptul că, pentru prezent, atât România cât și Europa luptă pentru redefinirea identității (desigur, statu-quo-rile precedente nefiind asemănătoare).

Ambele perspective prin intermediul cărora este evaluată construcția europeană - politică și economică - se află în schimbare; comparativ cu alte proiecte de integrare regională, caracteristica procesului de integrare europeană constă în aceea că, încă de la începutul său, aceasta a reprezentat nu numai un proces ce a presupus instituționalizarea unei piețe comune, ci și un sistem

supranațional de guvernare. Dacă denaționalizarea spațiului economic și realizarea pieței unice interne s-au realizat în timp, printr-un proces de luare a deciziilor îndelung tergiversat, sistemul european de guvernare a fost, în mod progresiv, actualizat și revizuit paralel cu extinderea scopului și nivelului de integrare economică și socială. Astfel, modalitățile și instrumentele sistemului de guvernare al Uniunii Europene au fost modificate îndeosebi în ultimii ani pentru a răspunde necesității extinderii domeniilor de acoperire a politicilor comunitare și disparităților economice și sociale dintre statele membre într-o Uniune lărgită.

La începutul noului mileniu, zece noi state s-au adăugat Uniunii - cea mai mare extindere din istoria sa – fapt ce nu face decât să accentueze câteva dintre provocările cu care se confruntă aceasta de mai mulți ani, precum deficitul democratic și legitimitatea instituțiilor comunitare, Demisia , în 1999, a Comisiei Europene condusă de Jaques Santer, urmare a acuzațiilor de fraudă, nepotism și proasta administrare, a marcat o criză profundă a încrederii publice în reprezentativitatea și legitimitatea instituțiilor comunitare. Odată cu preluarea președinției Comisiei de către Romano Prodi, în anul 2000, restaurarea puterii și prestigiului Comisiei au devenit prioritare. Prin urmare, a fost lansată reforma sistemului european de guvernare ca unul dintre obiectivele strategice ale Comisiei pentru următorii 5 ani de mandat și adoptata Carta alba a guvernării europene (iulie 2005). Potrivit acestui document, reforma sistemului european de guvernare trebuie implementată în cadrul tratatelor existente, iar scopul final al acestui document promovat de Comisia Europeană a fost stabilirea unor forme mai democratice de guvernare la toate nivelurile - global, european, regional și local - pe baza principiilor de deschidere, participare, reprezentare, eficiența și coerența.

Totodată, în anul 2001, Tratatul de la Nisa a deschis dezbaterile cu privire la viitorul Europei, considerându-se că UE are nevoie de un nou pact fondator pentru a rezolva ecuația aproape imposibilă între: extinderile succesive – aprofundarea construcției europene și – urmărirea obținerii unei eficiențe și a unei reprezentativități crescute.

Prin urmare, la întâlnirea Consiliului European de la Laeken (decembrie 2001), șefii de state și de guverne ai țărilor membre au adoptat “Declarația privind viitorul Uniunii Europene”, în care atrăgeau atenția asupra necesității soluționării unor probleme, precum: delimitarea mai clare a competențelor între UE și statele membre; rolul parlamentelor naționale; simplificarea tratatelor astfel încât acestea să fie mai inteligibile pentru cetățeni. Consiliul European de la Laeken a atribuit unei Convenții (deschisa atât statelor membre cât și statelor candidate la aderare) misiunea

de a pregăti propunerile de reforma a UE, iar această Convenție Europeană privind viitorul UE s-a finalizat cu adoptarea unui proiect de Constituție Europeană.

Numai că planurile ambițioase de adâncire a integrării politice și de extindere s-au suprapus peste o perioadă prelungită de declin economic în Europa Occidentală și de insatisfacție în rândul cetățenilor, ceea ce a dus la respingerea Constituției în cadrul referendumurilor organizate în Franța și Olanda. Acesta a reprezentat un moment de derivă pentru planurile oficialilor europeni, însă la ultimele întâlniri în 2006 problema Constituției a fost relansată. Marea provocare pentru Uniunea Europeană o va constitui stabilirea mecanismelor care să asigure aplicarea articolului referitor la democrația participativă (art.47) fiecăreia dintre instituțiile comunitare. Comisia și Parlamentul European oferă deja mecanisme și oportunități de participare pentru societatea civilă, dar acestea sunt aplicate inegal în diferite domenii ale politicilor comunitare. Consiliul de Miniștri pe de altă parte este foarte distant. Așadar, cum poate fi implicată societatea civilă nu numai în domenii precum mediu, dezvoltare, dar și în probleme privind politica economică sau politica externă și de securitate? Acestea sunt principalele provocări ale unei Uniuni Europene care dorește să fie mai aproape de cetățenii săi.

Însă criza Uniunii, marcată și de respingerea Constituției, nu este doar una instituțională și nu poate fi pusă doar în sarcina mult blamatei birocrății de la Bruxelles. Este o criză structurală de competitivitate a spațiului economic comunitar tradițional, greu de rezolvat în condițiile imensei presiuni populare și sindicale.

Opțiunea pe care trebuie să o facă comunitatea europeană este între economia de piață și statul bunăstării. În acest sens, programul de reforme prevăzut la Lisabona încearcă să realizeze concilierea performanței economice cu prioritățile europenilor privind coeziunea socială, echitatea și protecția mediului. Pe de o parte, piața unică și UEM ar putea fi considerate exemple de liberalizare economică, menite să faciliteze o abordare pro-globalizare. Pe de altă parte, sistemul de sprijinire a agricultorilor europeni, oferit prin Politica Agricolă Comună, este incompatibil cu fenomenul de globalizare; acesta, prin subvențiile prevăzute, este responsabil pentru pierderea de competitivitate a produselor agricole. De asemenea, atât politicile industriale cât și cele din domeniul energiei sunt inadaptate concurenței externe.

Criza modelului european este datorată mai multor cauze - dificultatea finanțării procesului de redistribuire socială; creșterea inegalităților sociale; impactul globalizării piețelor; delocalizarea activităților economice în UE; deficitul de legitimitate; necoordonarea politicilor macroeconomice;

procesul de îmbătrânire a populației – însă abordarea acestor probleme este diferită în rândul statelor membre. Anglia și Irlanda au economii centrate pe rolul pieței libere în alocarea resurselor, promovând reducerea rolului statului și liberalizarea piețelor. Țările Europei continentale - mai conservatoare – au susținut asigurarea asistenței sociale bazate pe munca și pe drepturi derivate. Țările scandinave insistă asupra universalității asistenței sociale și pe reglarea, mai degrabă politică decât economică, a evoluției pieței. Aceste state se caracterizează prin disparități destul de importante, astfel încât orice construcție a unui răspuns economic sau a unei politici comune solide este a priori defavorizată; acest obstacol în afirmarea Europei se adaugă celui care rezidă în slăbiciunile instituționale și politice ale construcției europene.

Un impact semnificativ asupra procesului de creștere economică la nivelul UE îl va avea procesul de îmbătrânire a populației. Aceasta, deoarece sistemul actual de asistență socială al modelului european exercită o presiune semnificativă asupra bugetelor naționale, nepermițându-le acestora să acumuleze surplusuri bugetare consistente în perioade de expansiune.

Renunțarea treptată la politica protecționistă pare a fi trend-ul de schimbare din cadrul comunității europene, strategie relevată cu ocazia discuției asupra bugetului Uniunii, la începutul lui 2006, când vocea Angliei, adeptă a reformelor, s-a făcut puternic auzită.

Totodată, dincolo de aspectele instituționale și economice prezentate mai sus, Uniunea Europeană trebuie să facă față și provocării islamice (fiind confruntată cu două atentate de proporții și cu alarmantă asasinare a regizorului olandez Theo van Gogh de către un extremist islamic), situației conflictuale din Orient, asigurării efectivelor pentru menținerea păcii în diferite zone. Toate acestea obligă comunitatea să-și reconsidere politica externă și de securitate comună și să reușească să “vorbească” printr-o voce unică.

În noul context istoric, aflat sub semnul lui 11 septembrie 2001, Europa ar putea deveni o zonă de echilibru a marilor tensiuni planetare, iar România, o zonă de echilibru a “noii Europe”: integrate în Vest și un spațiu de dialog cu Estul. Acest rol de liant și de echilibru poate fi adoptat de România, țara noastră fiind favorizată, din această perspectivă, de considerațiile de ordin geopolitic. De asemenea, România va trebui să se implice activ în dezbaterile de la nivelul Uniunii atât privind aspectele instituționale cât și cele legate de reformele economice din cadrul comunității întrucât toate măsurile luate la nivel comunitar ne vor implica direct. Va trebui ca prin implicare și respectare a angajamentelor să ne dovedim statutul de membru cu drepturi egale.

Nu în ultimul rând, România va avea în vedere motto-ul UE : “Unitate în diversitate”, încercând să-și păstreze specificitatea culturală (fiind unica țară ortodoxă , dintre țările de origine latină) și spiritualitatea.

Rolul României într-o Europa în schimbare este dificil de a fi previzionat întrucât însăși schimbarea Europei nu poate fi percepută cu exactitate. Inșă, este o certitudine faptul că România ar trebui să-și asume un rol în conturarea acestei schimbări și nu doar să asiste la procesul decizional.